

הצבי והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

גליון מס' 35 • שנה ב'

בס"ד • פרשת חיי שרה תשפ"ב

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

לרגשותיו וצעריו ומתעורר לבכי, ואין איש יודע מה בלבו של חבריו, ויש עוד גדולה מזו, שאדם שלבו מלא צער, אבל אינו יכול להוציא בכיו בביתו וכדו', ע"כ הולך בכונה תחילה למקום הספד כי שם יש רבים הבוכים ויוכל אף הוא להוציא צערו ע"י בכי בינו לבין עצמו ואיש בל ידע על מה בכיו. וזה נרמז בכ"ף זעירא, שהבכי אינו לגמרי על המת אלא במדה קטנה וכנ"ל.

גר ותושב אנכי עמכם וכו'. פירש"י אם תרצו הרניי גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין שאמרו לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת. וצ"ב מאי קאמרו ואטלנה מן הדין וכי בזרוע היה סבור ליטלה מהם, ומה שנאמר מפי הי"ת לזרעך אתן וכו' הוא שמע והם לא שמעו ומאן יימר דיקבלו מיניה. וי"ל הכונה בדבריו שאחת מחשבתו לשלם מחיר הקרקע ולא לקבל ממנו מחירה כדון גר הרי טוב, ואם לא תרצו לקבל ג"כ אין נחשב לכם הדבר כנתינת מתנה כי הלא בעצם הארץ שלי היא שאמרו לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ וכו' ואת שלי אני נוטל.

איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבור מותך. ובמדרש רבה [פנ"ח ו'] במבחר שבקברינו קבור את מתים מתים הרבה. קשה למה נקט לשון רבים הלא רק שרה נפטרה, ואולי י"ל רמז למה שאמרו חז"ל על ולבכתה כ"ף זעירא קרי ולבתה שגם בתה נפטרה אז. ועוד י"ל בדרך צחות שטמן רשעות בדבריו ואמרו לא נמנע ממך לקבור מתך אדרבה ולואי שיהיו רבים, וכבר אמרו חז"ל ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה.

בכסף מלא יתננה לי. צ"ב מהו כסף מלא וכי יש כסף חסר, לכן פירש"י להכונה אשלם כל שווייה. ויש לומר בדרך דרוש דהנה כתב בספר דברי מהרי"א על דברי המדרש נהל להון וכו' חסר יבואו זה עפרן שבשביל שנטל ד' מאות שקל כסף נכתב עפרן חסר, ותמוה מה חסר נגרם לעפרון בזה. אך הנה אברהם אבינו היה לו אסף כסף אשר קיבל מאבימלך אחרי

דתימה הוא שיצחק לא בא לבכות את אמו. ומתרגמים שהיה בגן עדן. ואולי י"ל שאכן היה גם הוא שם רק נזכר ברמז, ויבא אברהם וכו' ולבכתה, ולבכתה עולה בגימ' אברהם ויצחק.

לספוד לשרה ולבכתה. כ' זעירא, י"ל הרמז דהנה רש"י פירש בת ק' ככת כ' ובת כ' ככת ז', וזה נרמז כאן בכ' זעירא שכשהיה בת כ' היתה זעירא כבת ז'.

לספד לשרה ולבכתה. הנה עיקר מצות לוית המת הוא ההספד וע"י ההספד באים השומעים לכלל בכי, אבל למה הוצרך אברהם לבא לבכותה. ונ"ל שהיה צריך לעורר לבכי מאחר שלא חסרה דבר בחייה והאריכה ימים בשם טוב, לכאורה אין רגילות לבכות על נפטר כזה. לכן הוצרך לבא לספד לה וגם לבכותה להראות שחייבים להוריד דמעות על עצם הסתלקות הצדיק שנלקח מן העולם.

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. למה הוצרך ליתן טעם פשיטא שבא ללוות את אשתו לבית עולמה. וי"ל עפ"מ"ש החת"ס בדרשות על מ"ש חז"ל [מגילה ו.] כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה וכו' רקת זו טבריא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה רקת שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון. ופירש דר' זירא עלה מבבל לא"י וישב בטבריא הנה שאר ההמון לא הכירוהו ולא הבינו גודל האבידה ולא הספידוהו, אבל יושבי טבריא עיר של חכמים שאפילו ריקנין שבה מלאים מצות כרימון הם ידעו והבינו חשיבותו ולכן הם הספידוהו עכ"ד. וכן י"ל בכאן הנה אנשי קרית ארבע לא הבינו גדולתה של שרה אמנו ולא ידעו לבכותה ולהספידה, לכן בא אברהם לעורר ולהודיעם שאבדו כלי חמדתם, וז"ש ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה.

ולבכתה. כ"ף זעירא, י"ל רמז, דהנה בשעת הספד על מת מתעוררים השומעים לבכי, אבל באמת אין הבכי כולו רק על המת, אלא שכל אדם שלבו שבור מצרות נפשו נותן באותה עת פתח

מאה שנה ועשרים וכו'. פרש"י ובת עשרים כבת ז' ליופי. צ"ב מה איכפת לן ביופי זה, ומה ראתה התורה"ק לספר שבחה של שרה אמנו בזה. וי"ל השבח הוא שבהיותה נערה בת עשרים לא נתנה דעתה על יופי חיצוני וכיו"ב כמו קטנה בת ז' שנים, וזהו בת כ' כבת ז' ליופי.

ותמת שרה וכו'. פירש"י ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרח נשמתה ממנה ומתה. וצ"ב היאך יתכן כזאת דמצות ד' תגרום לה מיתה והרי שומר מצוה לא ידע דבר רע כתיב [קהלת ח ה.]. וי"ל הענין עפ"י מ"ש רבינו האריז"ל [ליקו"ת חיי שרה] עה"פ מה' יצא הדבר, ארז"ל מהיכן יצא מהר המוריה יצא ורבנן אמרי רוח"ק אומר ותהי אשה לבן אדוניך. הכוונה לפי שיצחק היה מסטרא דנוקבא כנזכר בזוהר לפיכך לא היה לו הזיווג כי הוא היה בנוקבא וכו', ומהיכן בא לו זיווג מהר המוריה כי אז יצאה נשמתו וחזרה בעיבור אחר כו', רבי אומר ותהי אשה לבן אדוניך כי עד עתה להיותו מסטרא דנוקבא לא הוזכר בו אלא בן לשרה אשתך ולשרה בן כי היה מסטרהא ועכשיו חזר להיות בן אברהם וז"ש ותהי אשה לבן אדוניך כי עכשיו נהפך לזכר ע"כ. נמצא לפי"ז שעד העקדה היה ליצחק נשמת שרה בחי' נוקבא ובשעת העקדה יצאה נשמה זו ונתעבר מנשמה חדשה, והנה מכיון שיצאה חלק נשמתה שהיה טמון ביצחק פרח נשמתה לגמרי ממנה. וז"ש רש"י שעל ידי העקדה פרח נשמתה ממנה ומתה, פי' מאחר שיצאה חלק מנשמתה פרח כבר ממנה לגמרי ומתה ולכן נסמכה מיתתה לעקדה.

ותמת שרה וכו'. איתא ברוקח שמיתת שרה נגרמה ע"י יצחק בגלל שפגמה בבשורת לידתו שלא האמינה כמו"ש ותצחק שרה ואח"כ ותכחש שרה, והקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה ע"כ. ויש להוסיף ע"ז שגלל כן שהחטא היה בכחש נגרמה מיתתה ע"י ענין כחש כמו"ש חז"ל [תנחומא וירא כ"ג] שהשטן בישר לשרה בכחש שיצחק נעקד ונשחט וזה גרם מיתתה, ישרים דרכי ד'. ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. מקשים

שלקח את שרה כמו"ש לעיל בפ' וירא הנה נתתי אלף כסף לאחירי, ואברהם לא רצה ליהנות מכסף זה כמו"ש בסוף פ' חיי שרה ולבני הפלגשים נתן אברהם מתנות פירש"י מה שניתן לו אודות שרה הכל נתן להם שלא רצה ליהנות מהם. והנה כעת היה בדעתו לתת את אלף הכסף עבור מקום קבורת שרה וכומו"ש נתתי כסף השדה וגו' פירש"י מוכן הוא אצלי, אבל עפרון שהיה נבהל להון היה סבור שמבקש בחנם לכן קפץ לומר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא, ומכיון שנקב בסכום זה נתן לו אברהם כדבריו ולא יותר, ובזה הפסיד עפרון שש מאות כסף, ולכן נכתב עפרון חסר ו' רמז ו' מאות שחסר לעצמו שכן עפרון חסר עולה ד' מאות כמו"ש בבעה ט"ע כ"כ. ולפ"ז י"ל דהיינו שאמר אברהם בכסף מלא יתננה לי, פ' רמז לו שבדעתו לשלם כמנין עפרון מלא עם ו' דהיינו ארבע מאות עם ו' מאות שהם אלף כסף, אבל עפרון בחפזו איהו דאפסיד אנפשיה ולבסוף לא נתן לו כסף מלא אלא כמנין עפרון חסר.

ועפרון ישב בתוך בני חת. פירש"י חסר כתיב אותו היום מינהו שוטר עליהם. י"ל הרמז דכתיב חסר כלומר שלא היה ראוי להיות שוטר עליהם, ואעפ"כ מחמת חשיבותו של אברהם שהוצרך לו עלה לגדולה. אכן המפרשים לא פירשו כפי שפ"ח.

לא אדוני שמעני השדה נתתי לך. מהו לא אדוני, אם שרצה ליתן לו במתנה לא נופל לשון לא אדוני כאילו סותר את דבריו ולא נענה לו. וי"ל עפרון הרמאי ביקש ליטול ממון מאברהם אבל אין זה נאה לבקש ממון על מערה שאינה אלא חלל בקרקע, לכן אמר לא אדוני, כלומר לא מערה אתן לך אלא שדה רחבת ידים ובכללה המערה אשר בו לך נתתיה, רק על השדה תשלם ארבע מאות שקל כסף והמערה נכללת בזה וכאילו נותן לו המערה חנם אין כסף במתנה, וכן תמצא מכאן ואילך לא הזכיר מערה אלא שדה, וז"ש ארץ ארבע מאות שקל ביני ובינך מה היא, כלומר הלא ארץ אני נותן לך ולא מערה בלבד א"כ מהו סכום פטוט כזה תמורת ארץ.

נתתי כסף השדה. פירש"י נתתי מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר. הנה לעיל בפ' וירא כתיב [כ טז] ולשרה אמר הנה 'נתתי' אלף כסף לאחירי. יש לרמוז גז"ש נתתי נתתי (אם כי אין דין ג"ש מעצמו כבר כתב זק"ה"ק בספר אגרא דכלה [בארות עמוקים פרשת נח אות כ"א] בשם אורח"ה [דברים א' כ"ה] דבדרשות דאגדה אדם דן גזירה שוה מעצמו) על מ"ש בספרי דרוש שאברהם חישוב מתחילה לתת את אותן אלף כסף שקיבל מאבימלך לעפרון תמורת שדה המכפלה משום שלא רצה ליהנות מממון זה וביקש לסלקו מרכשו, וזה היה מוכן אצלו כמו שפירש"י מוכן הוא אצלי, רק שבשיל שערפון היה נבהל להון ותבע ארבע מאות שקל כי סבור היה שיצטרך לתת בחינם, איהו דאפסיד אנפשיה בבהלתו וקיבל רק ארבע מאות. וזהו נתתי נתתי. ויש לרמוז בכתוב נתתי כסף השדה, הטעם על תיבת נתתי אולא גרש כלומר שרצה לגרש אותו הממון מאצלו.

ויאמר אברהם אל עבדו וגו' המושל בכל אשר לו. איתא במדרש פליאה והובא בישמח משה, מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה. ותמוה, וי"ל עפ"י מ"ש זק"ה"ק בספר אגרא דפרקא [כ"א] בשם ה"ה"ק מהר"ם מפשעווארסק לפרש דברי חז"ל [ברכות לא.] הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, ואמרו בירושלמי מאי הלכה יחיד ורבים הלכה כרבים. ותמוה, ופ' שהכונה לומר דבר הלכה המורומז בה שם המסוגל לשמירה בדרך שהוא שם יוה"ק היוצא מס"ת של כ"י מלאכיו יצו"ה ל"ך לשמרך בכל דרכיך. וזהו שהקשו בירושלמי מאי דבר הלכה, איזה דבר הלכה יש שמרומז בה זה השם, והשיבו י"חיד ו"רבים הלכה כ"רבים, ר"ת זה השם, וז"ש הנפטר מחבירו יאמר לו דבר הלכה זו ובזה מוסר לו שם של שמירת הדרך ע"כ.

והנה איתא בשם ה"ה"ק מהר"ד מבעלזא דאברהם מטר לו לאליעזר שם של שמירת הדרך ונרמז

בכתוב ה"ו ו"ש שלח מלאכו לפניך, ר"ת של הוא ישלח וס"ת של מלאכו לפניך הם יוה"ק ע"כ. נמצא לפ"ז כאן הוא שורש הענין של מסירת שם לשמירת הדרך. וז"ש במדרש מכאן אמרו חכמים הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, היינו הלכה של יחיד ורבים הלכה כרבים שבו נרמז שם יוה"ק, דבר זה למדו חכמים מכאן מענין שליחות אליעזר עבד אברהם.

הוא ישלח מלאכו לפניך. ר"ת מיל"ה. עי' בזה"ק [ח"א קל"א ע"ב] הוא ישלח מלאכו ודאי דא מלאך הברית, ועי' בורע קודש פ' חיי שרה ד"ה ובמדרש וכו'. ומ"ש מלאכו לפניך, י"ל עפ"י מה שהביא דו"ז רבינו האור מלא בפ' וישלח יעקב מלאכים לפניו, הם מלאכים טובים הנבראים מן המצות והם ההולכים לפניו, משא"כ מלאכי חבלה הנבראים ממעשים רעים הם ההולכים מאחוריו כמו"ש המהרש"א בפ' דברי הגמ' [סוטה ג:] כל העושה מצוה וכו' מקדמתו והולכת לפניו בעוה"ב שנא' והלך לפניך צדקך וכל העושה עבירה מלפפתו ומוליכתו לגיהנם וכו'. וז"ש הוא ישלח מלאכו פ' המלאך הנעשה ממצות מילה הוא ילך לפניך ודאי. ויש להביא מכאן רמז למ"ש שאליהו מלאך הברית נשלח לכל ברית מילה.

ויהי כאשר כלו הנמלים לשתות ויקח האיש נים וזהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם. פירש"י בקע רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת, ושני צמידים רמז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב משקלם רמז לעשרת הדברות שבהן. י"ל כאן רמז לשלשה דברים שהעולם עומד עליהם, נזם שקלי ישראל רמז לעבודה, שני צמידים הם לוחות הברית רמז לתורה, גמלים רמז לגמילות חסדים.

ויקח האיש נים וזהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה. קודם נתן ואח"כ שאל בת מי את הגידי נא לי. ופירש"י צמידים רמז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב משקלם רמז לעשרת הדברות שבהן. י"ל דלכך נהג היפך מן הסדר נתן לה מתנות קודם ששאל מי היא, רמז לישראל שהקדימו נעשה לנשמע בקבלת לוחות הברית.

נים וזהב בקע משקלו ושני צמידים. פירש"י בקע רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת, ושני צמידים רמז לשני לוחות הברית. והקשה בכלי יקר מה ענין השקלים והלוחות זה לזה. וי"ל דהנה שבירת הלוחות נגרם ע"י חטא העגל, ומחצית השקל בא לכפר על חטא העגל, נמצא דבקע לגלגלת היה תיקון לצורך שני לוחות הברית.

ושני צמידים על ידיה וגו' ויאמר בת מי את. פירש"י לאחר שנתן לה שאלה וכו'. ובאמת הוא דבר תמוה כדמוכח להלן שהוא בעצמו שינה בדבריו וסיפר קודם ואשאל אותה ואח"כ ואשים הנזם ופירש"י כדי שלא יתפסוהו בדבריו, וצ"ב למה באמת נהג בפזיזות לתת התכשיטים קודם שדיבר עמה. וי"ל משום דהנה אחז"ל נזם וצמידים רמז לשקלים ולתורה כדפירש"י, ובקבלת התורה צריך לבחינת נעשה ונשמע, המעשה קודם השמיעה, והכי נמי בצדקה בזריזות, וכמו שביארנו [בפ' תרומה] דברי המדרש בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, דתרומה שוה לתורה בבחי' זו להקדים עשייה לשמיעה. ולכן הקדים ונתן ואח"כ שאל, כדרך שאמרו בגמרא [שבת פח.] עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאזניכו.

בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללון. צ"ב הרי טרם השיבה על שאלת בת מי את, ומיד קפץ ושאל היש מקום ללון. וי"ל שפירש דבריו כלומר אינך צריכה לומר שם אביך רק הגידי אם יש בית אביך מקום ללינת אורחים, ומדברי תשובתה יבין בעצמו אם היא ממשפחת אברהם, אבל היא השיבה בחכמה על ראשון ראשון וכו' כפירש"י.

ותרין הנערה ותגר לבית אמה כדברים האלה. צ"ב מהו כדברים האלה על איזה דברים כונתה. וי"ל

דלפני זה כתיב ויקוד האיש וכו' ויאמר ברוך ד' וכו' אנכי בדרך נחני וגו', כלומר הודה לד' שסייעו והצליח בענין הזיווג ליצחק, וע"ז כתיב שגם רבקה שבה לבית אמה וגם היא אמרה כדברים האלה שמן השמים נזדמן לה זיווגה, ואף היא נתנה תודה לד'.

וירין לבן אל האיש החוצה אל העין. פירש"י נתן ענינו בממון. י"ל רמז לדבר, אותיות הסמוכות לתיבת עי"ן הם כס"פ, וזהו וירין לבן החוצה אל העין דהיינו האותיות שמחוץ לאותיות עי"ן, וז"ש רש"י למה רץ ועל מה רץ, ותירץ שלא רץ אל האיש אלא אל העין פ' אל הממון.

וירין לבן אל האיש החוצה. כוחות הטומאה סט"א נקראים חוץ כי אין להם פנימיות אלא הם בחי' חיצוניים. וז"ש וירין לבן החוצה, וכן כתוב אצל בלעם שהוא לבן הארמי [שער הגלגולים הקדמה ל"ן] וילך בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות [במדבר כב לט].

וכשמעו את דברי רבקה אחותו לאמר כה דבר אלי האיש ויבא אל האיש וגו'. צ"ב מאי כה דבר אלי האיש והלא טרם דבר מאומה. גם מה שמע בדבריה שבשביל זה רץ החוצה. וי"ל דהנה אליעזר היה מחזר עילה להשיא את בתו ליצחק וכמו שאמר אלי לא תאבה האשה ללכת אחרי כדפירש"י א"ל כתיב, וזאת אמר תיכף גם לרבקה כדי לרצותה לילך עמו שאם לא תאבה ללכת ישתדך הוא עם אברהם. וז"ש ותריך רבקה ותגד לבית אמה כדברים האלה, ויהי וכו' וכשמעו לבן את דברי רבקה אחתו לאמר כה דבר 'אלי האיש, שאם לא תאבה ללכת עמו יבא יצחק אליו וישא בתו, לכן רץ תיכף ויבא אל האיש.

למה תעמוד בחוץ. קשה מאי תמיה היא והלא לא קרא לו שום אדם לביתו ע"כ עומד בחוץ. גם מ"ש ואנכי פניתי הבית ופירש"י מעבודת אליהם, צ"ב מנין לו שזה היו עיכוב לגבי אליעזר. וי"ל דהנה כתיב לעיל ותריך הנערה ותגד לבית אמה כדברים האלה, ואלא פורש איזה דברים אמרה לבית אמה. וי"ל דקאי אלעיל מזה ויאמר ברוך ד' אלקי אדני אברהם וגו', ברוך לד' על החסד שעשה עמו, ואת דבר הברכה הזאת הגידה רבקה לבית אמה, וז"ש ותגד לבית אמה כדברים האלה, פ' הברכה שברך לד'. ומכאן למד לבן שעומד אליעזר בחוץ משום שלא נכנס לבית שיש בו ע"א. וכן מ"ש ויהי כראותו את הנזם והצמידים וכו' הרומזים על שני לוחות ועשרת הדברות, גם ע"ד הנ"ל.

ויפתח הגמלים. במדרש [ב"ר פ"ס ח'] ויפתח הגמלים התיר זממיהן. ר' ירמיה שאל לר' חייא בר אבא לא היו גמלים של אברהם דומין לחמורו דר' פנחס. חמרתיה דר' פנחס נסבו יתה לסטאי עבדת גביהון תלתא יומי ולא טעמה כלל וכו'. והרא"מ תריך דבמקום דשכיח הזיקא שאני, ואולי יש ליישב שרצה אליעזר להראות לבית לבן ובתואל שעשורו של אברהם בא לו ביושר ולא ע"י גזל ח"ו לפיכך הקפיד לבא לביתם עם גמלים זמומין, על אף שלא היו זקוקים לכך.

עבד אברהם אנכי. למה הוצרך לומר כן הלא מובן הוא כבר מדברי אליעזר אל רבקה. וי"ל עפ"י"ש בתרגום יונתן ב"ע עה"פ ויאמר אל ברוך ד' וחשיב לבן דהוא אברהם וכו'. לבן היה סבור שזהו אברהם בעצמו, ולכן הוצרך אליעזר לפרש לא כי אני אברהם אלא עבדו.

אלי לא תלך וגו'. פירש"י שאמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מתדבק בברוך. קשה דאיכא הוי ליה למימר אין ברוך מדבק בארור, דהלא הארור חפץ לדבק בברוך רק שהברוך אינו רוצה. ועוד תמוה קצת וכי אברהם אבינו איש החסד מדבר כן אל עבדו ומביישו שאינו רוצה לדבק בארור, לאו אורח ארעא למיעבד הכי. וי"ל דלא קאי הכא על הרצון אלא על מציאות הדבר ותכליתו, וז"ש אין ארור 'מתדבק' בברוך, כלומר דאינם מתדבקים זה עם זה אפילו ברצותם, והרי התורה אמרה ודבק באשתו, ע"כ אי אפשר.